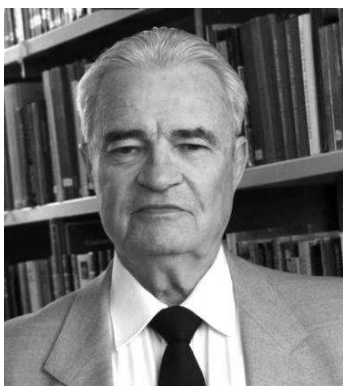

BARÁTHI OTTÓ

50 év a 100 éves Salgótarján városában
Emlékmorzsák egy készülő memoárból
1. rész

*Dr. Baráthi Ottó
(Fotó: P. Tóth László)*

1971-ben – különös körülmények között – kerültem Salgótarjánba. A szakmai pályámon megállónak tekintett város befogadott, otthonom lett. Alábbi írásomban életem és pályám 1990-ig terjedő időszakra tekintek vissza. Felidézem a várost, a munkahelyemet, a korabeli miliót. Vezető személyiségekre, munkatársakra, ismerősökre emlékezem, ahogy én megismertem őket. Szubjektív lehetek, rosszul is emlékezhetek, de kegyeletet, személyiségi jogokat szándékosan nem sértek.

Előzmények – előljáróban

Életutam és pályám előzményeiből rövid bemutatkozásként illőnek tartom az alábbiakat közreadni. „Háborús” gyerekként 1944-ben születtem Hatvanban, túlélve a közeli vasútállomás földig bombázását. Apám vasúti tiszt, édesanyám két gyermekét nevelő háztartásbeli volt. Szüleim polgári értékrend alapján neveltek, keresztény szellemiséget és pacifizmust plántáltak belém. Az általános iskolában jó alapokat, a gimnáziumban bővebb ismereteket kaptam. Budapestre költözésem 1963-ban maga a reveláció volt. A közgazdasági egyetemen „piacképes” diplomát szereztem. Az első munkahelyem, a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium hasznos municióval látott el, már-már a világra nyitott ablakot.

Salgótarjánban, 1971-ben új korszak köszöntött rám. A környezetem sok nem várt meglepetéssel szolgált, a munkahelyem, a megyei tanács hivatala új kihívásokkal szembesített. A házasságom nagyszerű gyerekekkel ajándékozott meg. A munkám nagy örömmel töltött el, sok elismerést

eredményezett, ám a „bürokrácia” a kudarcoktól sem kímélt. Az alábbi írásom étvágygerjesztő előétel egy készülő ízgazdag menüsorhoz.

Salgótarján – gyermeki emlékeimben

A Salgótarjánba költözésemet megelőzően sorsfordító kérdések sora zaklatott. Jól teszem, hogy otthagynom a fővárost, amikor a fiatalok az ország minden részéből éppen oda igyekeznek, és a legtöbben ott szeretnének dolgozni és élni? Én meg „lemegyek” Salgótarjánba? Jól teszem, hogy megválok a biztonságot és perspektívát jelentő minisztériumi állásomtól? Vállalom a rizikót, amikor alig ismerem a várost, és amelyről egyes információk még riasztók is? Mit tudok egyáltalán Salgótarjánról?

Azt csukott szemmel is láttam, hogy földrajzilag hol helyezkedik el a város. Többször meg is fordultam a városban. Igaz, még kisiskolás koromban, amikor a szüleimmel egy-egy vasárnap vonatra ültünk és meglátogattuk a salgótarjáni rokonainkat. Ezekből az időkből nagyon jól emlékeztem a vasútállomásra, amiről apám azt mondta, hogy kellene már Tarjánnak egy új „váró”. Megmaradt bennem az Állami Áruház, ahol anyukám vett egy pár félcipőt nekem, amit megkedveltem. Megnéztük a város fő utcáján azt a fodrászüzletet, ahol édesapám „borbélyinas” volt, és emlékeztem, hogy a mellette lévő cukrászdában finom fagyit nyalhattam. Apámmal az SBTC meccseire is fel-felutaztunk Hatvanból. Baráthy Pista unokabátyámat pedig gyakran meglátogattuk. Útban hozzá láttam először a megyeháza épületét és a Vásártér szökőkútját, parkját is. Ki gondolta, hogy egyszer a megyeházán fogok dolgozni, és a közelében fogok lakni? A gimnáziumban a szocialista városról tanultam. Közgazdászként különös várankozással gondoltam az üvegyárakra és az acélgyárra. Aggódtam a „kis Moszkva” és a „kommunista fészek” jelzős kifejezések miatt. Vajon mit takarhatnak ezek? Mi vár rám Tarjánban?

Melyik Salgótarján igazi arca?

A Salgótarjába költözésem előtti évtizedben sajnos már nem is jártam a városban, ahogy Édesapám „hivatalból” sem. Ekkor már nemcsak a tarjáni kiküldetései, de a rokoni látogatások is elmaradtak. Hogy miért is, azt soha nem mesélte el apám. Amikor elmondtam neki, hogy Salgótarjánban fogok dolgozni, csak annyit mondott: „Fontold jól meg, fiam!” Mások gyakran szélsőséges véleményekkel traktáltak. Édesanyám egyik fivére, Ernő nagybátyám óva intett Salgótarjától. Az 1956. december 8-ai sortűz áldozatait és a pufajkás gyilkosokat szidalmazta, utóbbiakat egy

kalap alá véve a városvezetővel. – Ezeket akarod Te szolgálni, cigányok között akarsz élni? – kérdezte gúnyosan. Ezzel szemben a menyasszonyom nővérének a férje, dr. Győri Sándor – akkor a szécsényi járási hivatal osztályvezetője – szinte piederstálra emelte a megyei tanács vezetőit. – Géczi elvtárs kitűnő politikus, Illés elvtárs jó szakember, öröm lesz a kezük alá dolgozni. Haladsz majd a ranglétrán! – így a jóakaróm. – Cigányok? Ugyan! Nem olyan sokan vannak. Én meg töprenghettem, mi lehet az igazság, melyik lehet Salgótarján valódi arca. Azt viszont biztosan tudtam, hogy én már elköteleztem magam a tanácsi ösztöndíjas menyasszonyom és családtagjai felé is, akik tehetősek voltak, különböző ígéretekkel csábítottak. Ilyen előzmények után igyekeztem objektív ismeretekhez jutni, amelyek alapján lassan körvonalazódott előttem a városfejlődés feszültségekkel teli folyamata, és kirajzolódott Salgótarján hol derűs, hol felhős arca.

Az első megyeházi impressziók

1971. február elején „igazoltam” át a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium Vasúti Főosztályáról a Nógrád Megyei Tanács VB. Munkaügyi Osztályára, ahol a 2540 Ft minisztériumi béremtől csaknem 20%-kal magasabb, 3000 Ft fizetést kaptam, ami a megyei tanács akkori presztízsét mutatja. Csoda-e, ha vonzotta a fiatal diplomás szakembereket, és többségüket meg is tartotta? Ma is jól emlékszem, ahogy az osztály dolgozói fogadtak. Élükön a zömök, pirospozsgás, laza nyakkendős Nyerges Jánossal, az osztály vezetőjével, aki az én nacionálém ismertetése után bemutatta kollégáit. Először a rőt arcú, kopaszodó, bizalmatlanul pislogó Boródi József elvtársat, majd a zavartan feszengő Kovács István elvtársat, végül a fiatal, iruló-piruló, hagymaszagú Buna Jutka elvtársnőt. A „konyhaillatnál” is jobban mellbevágott a kollégák furcsa tájnyelve, hadaró beszéde, amit alig értettem. Napok múltán a nyelvi unikumot Csábi Mihály, adócsoport-vezető szolgáltatta, akinek a „szókinctárában” a leggyakoribb kifejezés az „izé” és a „hogyishiják” volt, amelyekkel minden eszébe nem jutó szót és kifejezést helyettesített. Fűlsértő volt, ahogy suk-sükölt még jó néhány idősebb „elvtárs”. Egy magának nagy piros száját festő intézményvezető nőnek minden, ami tetszett, az „krappáns” volt. Nemigen merték kijavítani, a férje a megyei pártbizottság egyik titkára volt akkoriban. Az is zavart, hogy az elvtárs titulus gyakorta indokolatlanul elfoglalta a keresztnév helyét. Bizarr volt. Buna Julika miért Buna elvtársnő, vagy Kovács Pisti miért Kovács elvtárs. Aki ezt később „jól megmagyarázta”: – Tudod, a munkásörsegnél például ez „szabály”. Így tud-

tam meg, hogy Pista és a felesége, Julika a munkásőrség oszlopos tagjai. Elmondták, ők „családilag őskommunisták”. Szerencsémre hamarosan rájöttem, hogy ezzel együtt jószívű, segítőkész emberek. A nyelvi furcsaságokon, az elvtárs tituluson és a kommunista kollégákon is igyekeztem túltenni magam, gondolva, hogy ezek az ismervek a „kis Moszkva” komponensei. Ezeket el kell fogadnom, ha itt akarok dolgozni és be akarok illeszkedni a helyi társadalomba. Így telt el – az adaptációs készségemet is próbára téve – néhány hónap, amíg közben a megyei és a városi tanács fontosabb „elvtársaival” is megismerkedtem.

Kollégák közt a városházán

Egy hideg februári napon Nyerges János kísért el a városházára, hogy bemutatasson a munkaügyes kollégáknak. A kapun belépve ránk mordult valaki: – Hová, hová, elvtársak? Mit keresnek itt? Gondoltam, az illető portás vagy kidobó legény lehet. Közben látom a főnököm zavarát, keresi a szavakat, végül azt mondja: – Be vagyunk jelentkezve, elnök elvtárs, be szeretném mutatni az új munkatársunkat. – Na jó, de ne tartsátok fel az itteni elvtársakat! – így az elnök. Aki köszönés nélkül otthagyt minket.

– Tudod, ki ez az elvtárs? – fordult felém a főnököm. – Dr. Tóth István elvtárs, a városi tanács elnöke, a megyei pártbizottság tagja. – Nagyszerű, kár, hogy jó modort nem tanult az elnök elvtárs! – mondtam a főnökömnek, aki nagyon csúnyán nézett rám.

Az egyik földszinti irodába belépve egy kontyos, fekete hajú, talán 35-40 éves csinos hölgy fogadott minket, látható örömmel. A főnököm bemutatott neki. Dr. Michna Istvánné Icu elmondta, hogy hét éve egyedül látja el a munkaerő-közvetítés feladatait. Aki erre csak azt mondta, hogy ismerkedjünk, neki van dolga másutt is. Mi pedig csak csevegtünk, mint ha régi jó ismerősök lennénk. Icu beszélt magáról, munkájukról, kollégáiról. Kérészemre a Pénzügyi, Terv- és Munkaügyi Osztály további dolgozóit készült bemutatni, amikor belépett Fekete Nándor, a tervcsoport vezetője. Kérdésemre válaszolva beszélt a folyó beruházásokról, a közeli új lakás- és létesítmény-átadásokról. Örömmel hallgattam. Egy félóra alatt sok mindent megtudtam tőle Salgótarjánról.

Még 1971 nyarán a feleségemmel együtt mentünk a városházára az ő munkába állását intézni. Itt találkoztam először egy magas, nagyhangú fiatalemberrel, akit kollégái Csongrády elvtársnak és Bélának egyaránt szólítottak. A fiatalember sűrű elfoglaltsága közben is váltott velünk néhány mondatot, és azt kívánta, hogy érezzük jól magunkat Salgótarján-

ban. Ami nagyon jól esett nekünk. Ki gondolta volna, hogy dr. Csongrády Bélát 50 év múlva én köszönhetem a *Palócföld* folyóirat hasábjain a 80. születésnapja alkalmából.

1972-ben Fehérvári Géza közgazdász vette át a tervecsoport vezetését Fekete Nándortól, akit kineveztek a Pénzügyi, Terv- és Munkaügyi Osztály vezetőjévé. Ez időtől több tervtárgyaló értekezleten vettünk részt. Már jó ismerősként gratuláltam neki, amikor 1973-ban tanácselnök-helyettesnek, 1974-ben pedig Salgótarján város tanácselnökének választották.

Ebben az időben a városi tanácson már jó személyes kapcsolatokkal rendelkeztem. Ami csak erősödött, amikor Morvai Ernőt – ugyancsak 1974-ben – megválasztották a tanács elnökhelyettesévé. Ernővel szomszédok voltunk az Arany János úti társasházban. Dr. Hegedős Károly vb-titkárt pedig még a megyeházi első időkből ismertem. Sokat jelentett ez a kapcsolati tőke akkoriban (is) a városban. Első kézből tudtam meg, hogy mikor, hol adnak át lakást. Gyermekváró házaspárként örültünk, hogy egy év alatt több mint 300-zal nőtt az óvodai férőhelyek száma. Új körzeti rendelő kezdte meg működését az Arany János utcában, ahol laktunk. S persze sorolhatnám tovább is a dinamikus városfejlődés mutatóit. Csoda-e, ha egyre jobban éreztük magunkat Salgótarjában?

Az első pofon – a tanácselnöktől

Már kezdtem otthon érezni magam a megyeházán, amikor a hivatal első embere helyre tett. A végrehajtó bizottság a tanácsi vállalatok 1970. évi gazdálkodása tárgyú előterjesztést tárgyalta. Nyerges osztályvezetőm távollétében ezen a vb-ülésen debütáltam, ahol gondterhelt arcokat láttam Géczi János megyei tanács elnökével az élen. A többi elvtárson is látszott, hogy ki-ki nagyon fontosnak tartja magát. Egyedül Illés Miklós, az általános elnökhelyettes tűnt jó kedélyűnek. Aztán újabb meglepetés ért. Minden vb-tag előtt tekintélyes paksaméta tornyosult – 15 naprendi anyag. Ezt mind ismerik az elvtársak? – merült fel bennem. Aztán kiderült, ez nincs így. Többen megírt szöveget olvastak fel. Egyesek az MSZMP KB határozatából idéztek, mások a pártbizottságot méltatták. Végül valaki a vállalatokról is szólt, a gazdaságosság és a jövedelmezőség kategóriáival dobálózva, azokat rosszul magyarázva. Amikor egy újabb vb-tag is tévúton járt, szót kértem. Bemutakoztam, majd elmagyaráztam az említett szakkifejezések közötti különbségeket, rámutattam a gazdálkodás hiányosságaira, és javasoltam néhány intézkedést. Már ez első mondataim közben éreztem, hogy a pénzügyes Kozma Gyuszi rugdalja a

lábamat, és láttam, ahogy Géczi elvtárs Illés Miklóstól kérdez valamit, hogy aztán a napirend lezárásaként kioktasson. Miszerint a tanácsstestület tagjainak nincs szüksége szakmai előadásokra, az elvtársak politikusok, értik a dolgukat. A „munkaügyes elvtárs” a jövőben hasonló hozzászólással ne rabolja az elvtársak drága idejét. Így Géczi János elnök, miközben fele annyit sem beszéltem, mint aki a KB határozatát idézte, vagy mint aki dicsérte a megyei tanács vezetését. Ez a vb-ülés ugyan nem volt általános, de nekem húsz éven át az volt az érzésem, hogy a testületek munkájára rányomja bélyegét az „első elvtárs” karaktere. A Géczi Jánost váltó Hoffer István idejében nem is változott a légkör és a színvonal sem. Fokozatos javulás 1980-tól, Devcsics Miklós színrelépésétől kezdve következett be.

Az elnökhelyettes „kárpótol”

A fenti, idézett vb-ülés késő délutánján hívatott Illés elvtárs.

– Elvtársam, délelőtt nem kellett volna hozzászólnod. A régi elvtársak tudják, akkor kell beszélni, ha kérdezzük őket. Nem veszi jól ki magát, ha egy fiatalember okosabb akar lenni a testület tagjainál. Elvtársam, nem minden az egyetemi diploma! – csattant a „megyei pénzügyminiszter” hangja. Az elvtársak nem mind kvalifikáltak, nem jártak a „közgáz” egyetemre, mint én meg te, de a politikánkat értik és támogatják. Jó elvtársak – neked kell alkalmazkodni! Ekkor Illés elvtárs elnyomta a körmére égő cigarettáját, felállt. Mire én igyekeztem volna kifelé a szobából. – Maradj csak, elvtársam! – mondok még valamit. – Menj ki a nagyüzemekbe, vizsgálj meg, hogyan alakulnak azok a fontos kategóriák, amelyekről délelőtt beszéltél! Milyen a foglalkoztatás hatékonysága, a termelékenység színvonala. Aztán még hozzáfűzte: – Majd én beszélek Gálfi Árpád elvtárssal (aki a TIT megyei szervezetének volt a titkára), hogy tarthass az égiszük alatt közgazdasági ismeretterjesztő előadásokat a nagyüzemi munkások számára. Közben lesz alkalmad megismerkedni a gyári vezetőkkel is.

Megköszöntem, elköszöntem. Kézfogás után még így biztatott Illés elvtárs, az órájára nézve. – Még felmehetsz a klubba. Tudom, szeretsz a kollégákkal kvaterkázni munka után. Jó is az! – mondta a főnököm. Én meg gondolkodhattam, mi lehet az utolsó mondata mögött. Honnan tudja, hogy én „kvaterkázok” a klub-büfében, amikor még soha nem találkoztam ott velem?

A következő években jó néhány személyi változás történt. A Hazafias Népfronthoz kikért Kovács Pista helyére Fekete Gyula, a pályaválasztási tanácsadó munkatársa „jött be”. Nyerges Jánost kinevezték a kereskedel-

mi osztály élére, helyette a munkaügyi osztály vezetője Máté Csabáné lett. Engem 1975-ben kineveztek pénzügyi osztályvezető-helyettesnek. Később, 1979-ben viszont visszakérültem a munkaügyi osztály élére. Ám most nézzük meg, milyen is volt Salgótarján arca a '70-es években!

Belvárosi emlékképek

Ismerkedésünk a várossal egyrészt a vásárlásaink és sétáink közben történt, másrészt a kollégáim is szívesen kalauzoltak minket a városban. Ahogy most én is invitálom olvasóimat, hogy bejárjuk a belvárost, felkeressünk egy-egy vásárló- és vendéglátóhelyet.

Salgótarján új városközpontjának építése az 1961–62. évi szanalást követően a 8 szintes Pécskő utcai kockaházakkal kezdődött. Több kollégám lakott a családjával együtt ezekben a „kockákban”, akiknél magam is megfordultam. Szívesen említem Várhelyi Ernőt, aki a megyei pénzügyi osztály vezetője volt, vagy Lonsták Lászlót, akit a Népi Ellenőrzési Bizottság elnökhelyetteseként ismertem meg. A Pécskő utcából a (mai neve szerinti) Március 15. útra fordulva a „13-as” vagy „Erkélyház” állt (ahogy napjainkban is), amelyben először albérletben laktunk. Az épülettől nyugatra a Finta tervezte Pécskő üzletház bevásárlóhelyként volt nagy kedvencünk. Már csak azért is, mert az unokabátyám, Baráthy István volt az igazgatója. Az épület félemeleti terasz részén a hangulatos Pécskő eszpresszó várta vendégeit. Tovább észak felé a Tanácsköztársaság terre (ez a mai Főtér) jutunk. Centrumában a Szrogh György tervezte József Attila Művelődési Központ, amely a kezdetektől nívós kiállítások, kulturális rendezvények színhelye, a színház befogadója. Az épület déli szárnyában kapott helyet a megyei könyvtár, amely ekkortájt vette fel Balassi Bálint nevét, és ahová én azonnal beiratkoztam. A könyvtár az én legfontosabb intézményem, különösen, amióta a Palócföld folyóirat szerkesztőségét is befogadja. A kezdetektől szívünk csücske volt a tér északi végében álló Karancs szálló. Már az első napokban felhívták a figyelmünket kitűnő éttermére és annak jó konyhájára. Nem is volt nyugtom a feleségemtől, amíg el nem mentünk az első vacsoraestünkre, ami után aztán csaknem az összes többire is. Ideérkezésünk után már az első napokban felfedezte feleségem az Állami Áruházat is, amely később Centrum Áruház lett. Amikortól Nagy Pista barátomat kinevezték az áruház igazgatójává, mi jó előre értesültünk, mikor milyen új divatáru, ruhakülönlegesség, cipő és egyéb cikk érkezik. Ilyenkor a nézelődés, a válogatás, a vásárlás kötelező – a feleségem szerint üdítő családi – programmá lépett elő. Az áruháztól

nyugat felé, elhaladva a posta előtt a vasúti aluljáróból felsétálhatunk a vasútállomásra, amelynek új épületét megérkezésünk után adták át a forgalomnak. Nagy örömmel fogadtam itt a szüleimet, akik Hatvanból hetente legalább egyszer vasúton utazva látogattak meg minket. Még a tanácsi klub-büfét „sem tettem magamévá”, amikor a kollégáim felhívták a figyelmemet az akkor még több tucatnyi, jól működő, hangulatos helyi vendéglátóegységre. Mielőtt arról mesélnék, hogyan „laktuk be magunkat a városba”, visszatérek a megyeházára, mert az idők folyamán ott is történtek érdekes események.

„Az utolsó nógrádi basa”

1979. augusztus 1-jén dérrrel-dúrral, elvtársi elánnal megérkezett a „fehér házból” Batta István elvtárs a megyei tanács hivatalába, és mindjárt meg is választották őt a Nógrád Megyei Tanács MSZMP Apparátusi Bizottsága titkárának. Nyomban el is terjedt, hogy jött előkészíteni a terepet Devcsics elvtársnak. Nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja: Devcsics Miklóst 1980. augusztus 1-jén, pontosan egy évre Batta elvtárs színrelépése után – ez ám az időzítés! – a Nógrád Megyei Tanács alakuló ülésén a testület egyhangúlag megválasztotta a tanács elnökévé.

– Lesz itt nemulass! – így az örök pesszimisták a kalandos életutat bejárt, egykori katonatiszti múltjáról és határozott intézkedéseiről elhíresült elnökről. Aki a beiktatása után néhány nappal összehívta az osztályvezetőket és tartott egy meglepően szerény szpicset. Vázolta programját, kifejezte együttműködési készségét. Ott voltam, jól emlékszem, ahogy szélesen mosolyogva, kopasz fejét simogatva, a száját a tenyerével megtörölve (ezek voltak az állandó furcsa gesztusai) élvezte „első emberi” pozícióját. Semmi elvtársi merevség, vagdalkozás, lekezelő fennhájazás. Csaknem megnyerő modor és jó hangulat. Sok alkalmazkodó hozzászólás, befogadó típusú, barátságos beosztott.

Aztán egy jó ideig nem is láttam az elnököt, nem is találkoztunk. Egyszer csak azt mondja a kolléganőm, Szabó Nándorné Margó, hogy most telefonáltak a titkárságról, azonnal menjek Devcsics elvtárshoz. Megyek, köszönök, kezet fogunk. – Komám, hallom, hogy nem vagy párttag?! Éreztem, emelkedik az adrenalinszintem, de rávágtam: – Jól informált vagy, elnök elvtárs. Nagy baj? – kérdeztem. – A fenét! – csak az jutott eszembe, hogy Te vagy itt az egyik fehér holló – mondta, és nagyot nevetett. – Na, de nem ezért hívtalak, komám! – Vannak neked céges adataid a tűzhelygyárról? – kérdezte. – Csak statisztikai adataim vannak, a tűz-

helygyár a Lampart ZIM egysége, nem tartozik hatáskörünkbe. – Tehát akkor nincs céges adat? – villan az elnök szeme. – Nincs, de tudok szerezni – mondom neki. Mondd meg, mire van szükséged pontosan – így én. Megmondta, megszereztem az adatokat. (Sok barátom volt a KSH-ban, Jessze Károly igazgatóval az élen, együtt kártyáztunk, totóztunk, ami erős kollegiális kapocs tudott lenni.) Másnap reggel beállítottam az elnökhöz. Ránézett a papírra, átfutotta. – Magyarázat? – A fejemben. – Ülj le, mondd el! Elmondtam. – Jól van, komám! – így Devcsics, és a kezét nyújtva lezárta az ügyet. Éreztem, ez jó antré volt. Ez a – ma azt mondanánk – „illegitim” információs rendszer elkezdett jól működni. Időnként hívatott Devcsics, néha ő maga hívott fel. A kért adatokat rendre szállítottam. Mind többször ültetett le, kérdezett ezt-azt. A módszer bevált. Később miniszteriumi leiratok, rendelettervezetek, egyéb dokumentumok véleményezésében, előterjesztések készítésében, folyóiratcikkek, sajtóanyagok, beszédek írásában (stb.) is sikeresen működtem közre. Futott a szekér, elismerték a munkámat. 1982-ben a Munka Érdemrend arany fokozatát is megkaptam. Párton kívülként, 40 év alatt a megyében erre eddig nem volt példa – mondta Illés elvtárs, akinek sokat köszönhetek.

Ha már lúd, legyen kövér! Sok személyes élményem alapján megrajzolom Devcsics karakterét. Devcsics maga volt a mosolygós megfejthetlenség. A jól öltözött, határozott fellépésű, zavarba ejtő modorú, hol ironikus, hol cinikus személyiség. Gyors felfogású, jó átlátó, elemző és szintetizáló képességgel bíró közgazdász, életveszélyes memóriával. Mindig rajtakap, ha blöffölni akarsz. Főleg, ha mersz is. Egy óras szakmai beszélgetés minden szavára (saját szavára!) emlékezik, később is. Határozott stratégia, nagy taktikus, azon kevés vezetők egyike, aki gazdaságpolitikai koncepcióval, vízióval is rendelkezik. Ellentmondást nem tűrő módon ellentmondásos. Nagyban is képes gondolkodni, apró részletekbe is belekötni és elveszni. Devcsics karakter. A hibáival együtt: konok, kiszámíthatatlan, hajthatatlan és hajlíthatatlan. Legalábbis egy jó ideig. Devcsics Miklós, „az utolsó nógrádi basa”, akit hol egy újságíró, hol egy politikus nevez így. „Nagy bátran”, de csak utólag, a rendszerváltás környékén és után. 1988-ban Devcsics már nemcsak hátratett, maga mögött összefogott kézzel jár-ke, ahogy jellemző módon mindig is, de hajlottan is. Pedig még csak 55 éves. Nemcsak ő változott, de a politika és a társadalom is körülötte. Az érdekérvényesítő képessége, lobbijereje neki sem volt elég a koncepciója megvalósításához. El is taktikázhatta magát, aztán kifutott az időből. Vagy az idő alóla.

„Belaktuk” magunkat a városba

Na, de a felkavaró „Devcsics-jelenség” után lazítsunk. Nézzünk be a legalább két tucat, korabeli viszonyokhoz képest kulturált vendéglátóhely némelyikébe, amelyeket beiktattunk a családi programjainkba is. Szívesen ebédeltünk és vacsoráztunk barátainkkal „családostul” is városunk éttermeiben. Első gyermekünk 1974. évi megszületésig a feleségemmel együtt szó szerint „belaktuk” (beettük, beínyenkedtük) magunkat Salgótarján városába. Emlékeim szerint némileg előnyben részesítettük a Salgó étterem, a Karancs szálló és a Tarján vendéglő konyháját. Időnként „kiszálltunk” a Dornyay turistaházba, a Napsugár étterembe, a Medves hotelbe és a Hotel Salgóba is. Ingyenkedtünk a Tajga teázóban és az Urpin sörözőben, az új Kulacs és a Beszterce étteremben is. Utóbbi különtermében felsőbb hivatali vezetőinket, kollégáinkat fogadtuk előszeretettel. Amikor mindez most felötlök bennem, egyidejűleg megdöbbenek, hiszen a felsorolt vendéglátóhelyek közül ma már csak alig néhány működik.

Egyik kedvencem az 1961-ben a Vásártéren létesített Salgó étterem és presszó volt, amelyben a '70-es évek elején még éjszakai bár is működött. A megyeházáról ide bármikor átugorhattunk. Az étterem II. osztályú áron kínált ízletes ételkülönlegességeket, menüt, előfizetéses ebédet és vacsorát, italokat. Gyors, udvarias kiszolgálás jellemezte. Esténként Botos Bandi és zenekara, majd Gabora Karcsi és bandája, az eszpresszóban Dicky és társa szórakoztatták a közönséget.

A Karancs szálló éttermében megélt cigányzenés vacsorákra és nótaestekre, bálókra, zenei szórakoztató programokra, a vidám mulatozásokra ma is jól és szívesen emlékezem. Amíg élek, sem felejttem el a Karancs éttermi ingyenklubok kínálatát. Mindegyik program teltházas volt. Ahogy a szilveszteri programok is. Gyakoriak és sikeresek voltak a nótaestek. Nagyon kedvelt volt a 140 főt befogadó cukrászda és presszó, amely éjszaka zenés, műsoros éjszakai bárként működött. (Bár működne ma is!) Csoda-e, ha a Karancs szálló pusztuló épületét látva összeszorul a szívem?

Bővülő üzlethálózat – javuló komfortérzet

Az 1970-es évek közepétől dinamikusan fejlődött Salgótarján város lakossági ellátó hálózata, ami az itt élő emberek életminőségének és komfortérzetének javulását eredményezte. Ennek a hálózatnak része és szerepe volt abban, hogy Salgótarjában maradtunk, véglegesen letelepedtünk és gyermekeket is vállaltunk. Ami a megyei tanács irányítása alatt álló három vállalat, a Nógrád Megyei Élelmiszer-kiskereskedelmi, a Nógrád Megyei Iparcikk-kiskereskedelmi, és a Nógrád Megyei Vendéglátó Vállalat céltudatos és összehangolt fejlesztési tevékenységének eredményeként történt, országos elismerést váltott ki.

S hogy ez nekem miért kedves emlék? Nos, azért, mert a vállalatok igazgatói, szakági vezető kollégáim barátaim voltak, miközben munkakapcsolatban is álltunk egymással. Amikor beléptem egy-egy üzletbe, és nem ritkán az igazgató, üzletvezető barátaim is üdvözöltek, úgy éreztem, valamelyest magam is hozzájárultam Salgótarján lakóinak életminőségjavulásához.

Most itt csak néhány kedvenc üzletünket idézem meg. A Pécskő Áruházról, a legnagyobb kedvencünkről már szóltam. Most az 1973-ban átadott, széles – műszaki, bútór- és egyéb lakásberendezési – profillal rendelkező Lakberendezési Áruházat említem még szívesen. Anélkül, hogy részletekbe mennék, mert máris eszembe jut az 1976-ban átadott ABC élelmiszer-áruház, ami karnyújtásnyira volt az Arany János utcai lakásunktól. 1976-tól az élelmiszer, vegyi áru, iparcikk profilja után találóan ÉVI (I., II.) névre keresztelt épületegyüttest is a lakosság szolgálatába állították a város és a már említett vállalatok vezetői.

A kezdetektől rendszeres látogatói voltunk az egykori patakperti, később a Vásár csarnokba települt piacnak. Jól emlékszem az új komplexum 1977. áprilisi átadóünnepségére. Eszembe jut, hogy az átadási szalagot átvágó belkereskedelmi miniszterhelyettest éppúgy Molnár Károlynak hívták, mint a csarnok mai igazgatóját. Öröm volt látni, ahogy gyermekeim rácsodálkoznak a piac forgatagára, megízlelik gyümölcsseit, miközben maguk is egy-egy édes-piros eperszemnek tűnnek.

Fontos intézmények – jó kapcsolatok

Talán vagy tíz éven át a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (ITI) Nógrád Megyei Szervezete megbízólevelének birtokában tarthattam előadásokat a város üzemeiben és jutottam közvetlenül nagyon fontos infor-

mációk birtokába. Már 1971 nyarán a TIT aktív tagjaként vehettem részt az új Mérleg úti székház ünnepélyes átadásán. A korszerű intézményt Gálfi Árpád igazgató mutatta meg minden részletében. A szervezet a kezdetektől hozzájárult a termelési kultúra növeléséhez, a szakképzéshez és a továbbképzéshez. Országos hírnévre tett szert a TIT Nyári Egyetem megrendezésével. Helyet adott az osztályunk által szervezett munkaügyi szaktanfolyamoknak, amelyeken több mint félezer munkaügyi szakembert képeztünk ki. Kollégáim segítségével hat évig voltam a tanfolyamok vezetője, szervezője és előadója is.

Amikor 1971 elején Salgótarjánba kerültem, sajnálattal konstatáltam, hogy a városban nemhogy egyetem, de főiskola sincs. Viszont hamarosan örömmel hallottam Illés Miklóstól, hogy folyamatban van egy gazdasági profilú főiskola szervezése. 1972-ben pedig már is kezdhetette működését a Pénzügyi és Számviteli Főiskola salgótarjáni tagozata. Lonsták László, az intézmény első igazgatója meghívott óraadó tanárnak. A vele készített interjúmban (*Palócföld*, 2000/2.) részletesen beszélt az intézmény közgazdászképzésben betöltött szerepéről, az elért eredményekről. Laci barátomnak – velem együtt – nagy szívfájdalma volt az intézmény 2012. évi bezárása, amely Salgótarján városának vesztesége is.

A közgyűjtemények – a könyvtár, a múzeum, a levéltár – nagy jelentőséggel bírnak az identitás erősítésében, a kulturális sokszínűség fenntartásában és fejlesztésében. Mindezt volt szerencsém megtapasztalni helyi közgyűjteményeink jóvoltából, ahogy a Balassi Bálint Könyvtárról írtam is már. Ugyanakkor a mai Dornay Béla Múzeum és a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltárának korabeli elődjeivel is gyümölcsöző kapcsolatokat ápoltam. S hogy azóta is „együtt élek” mindhárom intézménnyel, azt a történetükről írt és a tevékenységükről szóló dolgozataim, vezetőikkel készített interjúim hitelesen tanúsítják is.

Konfliktusok és következmények

Hús év egy háromszáz fős munkahelyen jó kapcsolatok, elmélyült barátságok kialakulására éppúgy lehetőséget ad, mint vitákra, véleménykülönbségekre és személyes ellentétekre is. Az utóbbiak közül két, vezetőhöz fűződő affért idézek. Előre bocsájtom, hogy Illés Miklós elnökhelyettestől tisztességesebb, Batta István pártbizottsági titkártól rafináltabb vitapartneret nemigen ismertem a megyei tanács hivatalában.

Az 1980-as években egyes vállalatoknál már jelentős volt a kapun belüli munkanélküliség. Elmondtam ezt Illés Miklósnak is, aki feldühödött ettől

az információtól. A munkanélküliség az ő „szocializmus-eszményével” nem volt adekvát. Ezért nem is gondolta, hogy szükség lehet a munkanélküliséget kezelő intézményre. – Ez marhaság! – mondta az általam elkészített tanácsülési előterjesztésre. Halogatta az aláírását és szabadságra ment. Bejelentkeztem az elnökhöz. Elmondtam neki, miről van szó – értette is. – Illés szabadságon van, kérelek, írd alá Te! Devcsics hiányolta ugyan Illés Miklós ellenjegyzését, de aláírta az előterjesztést. A megyei tanács pedig 1982. szeptember 26-ai ülésén jóváhagyta a munkaerő-szolgálati iroda létesítését, amiből „kinőtt” a munkaügyi hivatal, majd később a munkaügyi központ, ami napjainkban is működik. Illés Miklós egy ideig úgy fogta fel, hogy megkerültem, ám később azt mondta: – Jó, neked közvetlen információid voltak.

Ugyanezen ügy fejleményeként az apparátusi pártbizottság titkárával, Batta Pistával is szembekerültem. Ha már van intézmény, kell, hogy vezetője is legyen. Én az igazgatójának egy jó eszű fiatalembert (Garami Lászlót) akartam kinevezni. Ugyanekkor a munkaügyi osztályon – az előírt iskolai végzettségének hiánya miatt – meg kellett válnunk Boródi Józseftől, akit az intézetben akartam elhelyezni, ügyintézőként. Batta elvtárs viszont – tízéves alapszervi párttitkári ténykedése elismeréseként is – Boródit akarta intézményvezetőnek, miközben a végzettsége erre a státuszra sem predesztinálta. Komoly konfliktusok után végül nekem kellett kineveznem őt az intézmény élére. A pártbizottság titkára azt mondta, hogy ő az irányítás része, én viszont csak a vezetése vagyok. – Értsd a különbséget, elvtársam! – így Batta. Rafinált érvelés, ugye?

„Káderkerengő” – a végjáték nyitánya

Nem keringő, ahhoz zenekar és jó hangulat is kell. A „kerengő” nem tánc és nem multság. A „káderkerengő” sajátos irányítási módszer, a vezetők állandó sakkban tartása, nehogy nagyon jól érezzék magukat, netán többet tudjanak adott pozícióban a főnöküknél. Volt benne részünk, különösen a ’80-as évek második felében, amikor már a pártállami rendszer megroppant, és a tanácsi bürokrácia is „ki nem kényszerített” vezetőcserékkel kísérte meg látványos zavarát palástolni.

Íme a viharos fluktuáció néhány vezetői poszttal – és csak az ismertebb belépő új vezetők nevével – reprezentálva:

1985: Devcsics Miklós újraválasztása, tanácselnökké; Havas Ferenc megválasztása általános tanácselnök-helyettségére; Romasz Adolf és Berki Mihály megválasztása tanácselnök-helyettségére; Holes Miklós kinevezése

az építési és vízügyi osztály élére; Fekete Nándor (volt városi tanácselnök) kinevezése a munkaügyi osztály élére.

1987: Szabó Kálmán kinevezése a munkaügyi osztály élére; Szabó Zoltán kinevezése az ipari osztály élére;

1988: Dr. Körmendy József megválasztása a megyei tanács elnökévé, dr. Boros Sándor megválasztása tanácselnök-helyettesé;

1989: Dr. Farkas Imre megválasztása megyei vb-titkárrá.

S hogy ez a „káderkerengő” mennyiben volt a „helyi erős ember” sakkjátéka, arról nem szól a fáma. Devcsics Miklós az 1980-as évek második felében látta ugyan a tornyosuló viharfelhőket, de már kevésbé tisztán. Elhagyta a hányódó hajót, és rálépett a süllyedőre. Az első titkári pozíciójából már csak a gyors nyugdíjba vonulás volt a mentsvár.

A „káderkerengőből” jómagam sem maradhattam ki. 1985-ben felmentettek osztályvezetői státuszomból és kineveztek – magasabb alapbérrel – a Nógrád Megyei Tanács VB Oktatási és Továbbképzési Intézet igazgatójának. Két év múlva megszüntették a szervezetet. A feladatait a Személyzeti és Oktatási Osztályon belül láttuk el, jómagam oktatási osztályvezető-helyettesi beosztásban, igazgatói fizetéssel. Rövidesen újabb sorsfordító változás részesé lettem: 17 évi házasság után a feleségemmel történt közös megegyezés alapján elváltunk. (Amelynek okait, összetevőit egyszer tanulságos lenne elemezni, de egyelőre kegyeleti okok miatt nem tehetem meg.)

Dr. Boros Sándor tanácselnök-helyettes, majd 1990-ben dr. Körmendy József tanácselnök és Romasz Adolf tanácselnök-helyettes nyugdíjba menekülése már a megyei tanács történetében a végjáték nyitánya volt. A tisztségviselők közül Havas Ferenc általános elnökhelyettes és dr. Farkas Imre, a vb-titkár tartott ki, miként sok kollégával együtt jómagam is az önkormányzat megalakulásáig. Amiről – és az életem, pályám újabb harminc évéről – még ugyancsak lesz mit mesélnem.

(Folytatása következik.)